

SAMHÄLLS BYGGGET

FÖR ETT JÄMLIKT OCH HÅLLBART JÖNKÖPINGS LÄN

BUDGET 2017 MED
FLERÅRSPLAN 2018-2019

Samhällsbygget – För ett jämlikt och hållbart Jönköpings län

En framtidsinriktad budget 2017 med flerårsplan 2018-2019

Socialdemokraterna och Miljöpartiet de gröna

Innehållsförteckning

Inledning	3
Demokrati	6
Jämställdhet	6
Hälso- och sjukvård	7
Sluta hälsoklyftorna inom en generation.....	7
Personcentrerad vård - Patientkontraktet	7
De mest sjuka och äldre	7
Tillgängliga vårdcentraler	8
Barn och ungas hälsa.....	9
Habilitering för bättre hälsa och delaktighet.....	10
Öppenvård inom psykiatri	10
Posttraumatiskt stressyndrom	11
Akut vård	11
Cancersjukdomar	11
Förlossningsvård	12
Kvinnors hälsa	12
Dietister.....	12
Privatisering av specialiserad vård.....	12
Förändrad patientavgift	12
Tandvård	13
Välfärdsteknologi och medicinsk forskning	13
Kompetensförsörjning och personalpolitik	14
Hållbar utveckling	16
Regional tillväxt och utveckling.....	16
Klimat och miljö.....	16
Miljö och hälsa	16

Energiomställning	17
Landsbygden – en framtidslösning	18
Kollektivtrafik – Infrastruktur	19
Digitalisering – Bredband	20
Kultur	21
Upphandling	22
Arbetsmarknad – Näringsliv	22
Ekonomi – Finansiering	23
Ekonomi 2017	24

Inledning

Utgångspunkten för vårt gemensamma budgetförslag är att bygga ett samhälle som håller ihop. Där orättvisa livsvillkor utjämnas och samhällsklyftor motverkas. Budgeten för regionens verksamheter ska skapa tillväxt och utveckling som är långsiktigt hållbart socialt, ekologiskt och ekonomiskt. Vi har ett ansvar, för kommande generationer, att minimera klimatpåverkan och ställa om till förnybara energikällor. Budgeten är starten på ett samhällsbygge för en jämlik och hållbar region.

Region Jönköpings län är på många sätt en bra region att leva och verka i. Sverige och länet präglas för närvarande av en stark ekonomisk tillväxt och sjunkande arbetslöshet där länet har den lägsta arbetslösheten i landet. Bostadsbyggandet är det högsta på flera decennier och nödvändig för tillväxt och utveckling. Byggandet av ny höghastighetsjärnväg ger förutsättningar för större arbets- och utbildningsregioner, bidrar till att fler bostäder byggs och många nya viktiga jobb i vårt län. Socialdemokraterna och Miljöpartiet prioriterar hållbar tillväxt för fler jobb överallt i länet. Samtidigt står vi inför ett vägval kring hur vi ska hantera ett antal stora framtidsutmaningar. Det handlar om behovet av nya investeringar i exempelvis våra sjukhus, att hitta kompetent personal som vill arbeta inom vår verksamhet och om att bygga ett samhälle där de ekonomiska klyftorna minskar.

Den rödgröna regeringen har valt en ny riktning för Sverige. Med satsningar på ökad sysselsättning, fler utbildningsplatser och mer resurser till välfärden prioriteras nu det gemensamma samhällsbygget framför fortsatta skattesänkningar. En höjning av det generella statsbidraget sker 2017 genom de så kallade välfärdsmiljarderna som preliminärt beräknas innebära drygt 92 miljoner kronor till Region Jönköpings län. För vår del handlar det nu om att fortsätta på detta samhällsbygget i Region Jönköpings län.

Det övergripande målet med vår budget för sjukvården är en jämlik hälso- och sjukvård av högsta kvalitet, med god tillgänglighet som finansieras solidariskt och fördelas efter behov. Det ska aldrig vara individens plånbok eller val som avgör tillgången på den vård hen behöver.

Hälso- och sjukvården ska vara personcentrerad och involvera patienten i vården. Det kräver tillgång på kompetent personal som ges utrymme att påverka både sin egen arbetssituation och verksamhetens utveckling tillsammans i teamarbetet. Kompetensförsörjningen och förmågan att vara en modern och attraktiv arbetsgivare är därför en av de enskilt viktigaste utmaningarna för att tillhandahålla en god hälso- och sjukvård för framtiden.

Ohälsan och sjukfrånvaron hos de anställda har de senaste åren ökat kraftigt. Allt fler upplever en stressad och pressad arbetssituation där möjligheten till inflytande och makt över arbetslivet minskat. Denna negativa utveckling måste brytas. Det behövs kraftfulla åtgärder för att minska sjukskrivningarna och det behövs en modern, framtidsinriktad politisk styrning som bygger på tillit och tar tillvara alla anställdas kompetens och resurser.

Hälso- och sjukvården står inför stora utmaningar för att möta framtiden. Trots att mycket idag fungerar bra inom vården brister det allt för ofta för de som behöver vården mest. Region Jönköpings län ska erbjuda en sammanhållen hälso- och sjukvård som bygger på samarbete mellan olika vårdgivare, inte konkurrens och utgå från invånarnas behov, inte efterfrågan. Den gemensamma välfärden, där sjukvården är grunden, är ingen marknad där invånarna förminskas till kunder.

Hälsa grundläggs tidigt i livet. Därför är tidiga insatser riktade till barn och unga, barn- och kvinnohälsövård, ungdomsmottagningar och familjecentraler särskilt viktiga. FN:s konvention om Barns Rättigheter ska beaktas och vara vägledande i regionens verksamheter.

Vår region är dess invånare; alla människor som lever och verkar här, näringsliv, högskolan, folkrörelser och det civila samhället är det som tillsammans skapar utveckling, tillväxt och attraktivitet. Det är medborgarnas och regionens behov som är vår utgångspunkt för att skapa långsiktigt hållbar tillväxt, välfärd och utveckling.

Region Jönköpings län ansvarar bland annat för kollektivtrafik, kultur, utbildning infrastrukturplanering samt att ta fram den regionala utvecklingsstrategin. Därför har Regionen ett särskilt ansvar, som regional demokratisk organisation, att ta täten och samla alla berörda för att stärka och utveckla vårt län.

Vårt län har många goda förutsättningar:

- Här finns en stark och livskraftig industritradition och en småföretagaranda som är unik. Här finns kreativa människor som skapar dagens och framtidens produkter och tjänster. Trä- och metallindustrin har en lång tradition, logistik- och transportnäringen växer, liksom övrig tjänstesektor. Länet utvecklas allt mer till ett logistiknav, strategiskt placerad i södra Sverige mellan våra tre storstadsregioner och med närhet till kontinenten.
- Jönköping University är ett attraktivt lärosäte och en viktig regional tillväxtmotor med flera utbildningar inom hälso- och sjukvård samt en tydlig profil riktad mot näringsliv och entreprenörskap och med många internationella studenter.
- Nationellt viktiga vägar och järnvägar går genom länet. Infrastruktur och en utbyggd kollektivtrafik är en förutsättning för människors och näringslivets behov av arbets- och studiependling, transporter och resor till fritids- och kulturaktiviteter. Investeringar och upprustning av det regionala järnvägsnätet pågår.

Men länet har också flera utmaningar:

- Många av företagen i länet har svårt att få tag i kompetent arbetskraft. Det råder brist inom flera yrkesgrupper, något som hämmar tillväxt och utveckling.
- Forsknings- och utvecklingsanslagen vid Jönköping University behöver öka för att bli mer likvärdigt jämfört med andra lärosäten.
- Fortsatta investeringar i den regionala järnvägen är avgörande för att få till ett ökat kollektivtrafikresande i länet men också för att möta kommande satsningar på höghastighetsjärnväg och interregional tågtrafik och för att bidra till klimatomställningen.

Det senaste året har präglats av att vårt län tagit ett stort och solidariskt ansvar till följd av att många människor på flykt undan krig sökt sig till vårt land. Nu behövs en kraftsamling i nästa steg för att med rätt insatser ta tillvara på den utbildning, kunskap och erfarenhet dessa människor har med sig för att de ska få en bra start, få jobb och egen försörjning och därmed bidra till den gemensamma välfärden.

Sverigeförhandlingen och förverkligandet av ny järnväg är avgörande för att skapa fler jobb, tillväxt, utveckling och bidra till sammanhållning mellan stad och land. Under 2017 går arbetet inom ramen för Sverigeförhandlingen in i ett avslutande skede. I vårt län är Jönköping en viktig nod för den nya järnvägen.

Värnamo och Tranås är utpekade stationsorter. Den nya infrastrukturpropositionen blir en viktig del i den fortsatta planeringen nationellt och regionalt.

Region Jönköpings Län går 2017 in på sitt tredje år som Region. I regionbildningsarbetet gjordes en överenskommelse mellan samtliga politiska partier att fördjupa dialogen med landstingen/regionerna runtomkring för att i nästa steg bilda en större region. Den statliga indelningskommittén föreslår sex nya regioner där vårt län tillsammans med Östergötland, Kalmar och Kronoberg föreslås bilda ny region med start 2023. Region Jönköpings län ska vara offensiva och aktiva i den fortsatta processen för att skapa bästa möjliga förutsättningar för länets invånare i framtiden. Vi nu har en rödgrön regering som prioriterar reformer för en mer jämlik hälsa, riktade till barn, unga och äldre. Fria läkemedel för barn, förstärkt glasögonbidrag till barn och unga, avgiftsfria preventivmedel för unga kvinnor upp till 21 år, kostnadsfri mammografi och kostnadsfri öppenvård för äldre över 85 år är några exempel. Satsningen med de så kallade välfärdsmiljarderna innebär en förstärkning av välfärden i Regionens verksamhet med 92 miljoner kronor.

Hälso- och sjukvården i Region Jönköpings län är bland de bästa i landet och Regionen har en stark och stabil ekonomi i grunden som beror på ett historiskt ekonomiskt ansvarstagande. En god ekonomi är en förutsättning för att klara uppdraget idag men också skapa en handlingsfrihet för morgondagen. De närmaste åren står Regionen inför utmaningar i form av ökade investeringar inom hälso- och sjukvården och kollektivtrafiken. För att möta en högre investeringsnivå de kommande åren ser vi att Regionen behöver ta en del av de likvida medlen i anspråk. Det är dock inte realistiskt eller önskvärt att ha en så hög investeringstakt i ett längre perspektiv eftersom det riskerar att tränga undan resurser för verksamheterna. En långsiktigt hållbar ekonomi kräver därför ett starkt politiskt ansvarstagande för att ta kontroll över kostnadsutvecklingen inom delar av hälso- och sjukvården och en lägre investeringstakt.

Sedan valet 2014 finns ingen politisk majoritet i Regionen. Socialdemokraterna och Miljöpartiet är i opposition. Det parlamentariska läget och valresultatet 2014 ställer stora krav på den politiska ledningen att ta ansvar, se till Regionens bästa och söka breda lösningar över blockgränserna. S och MP är beredda att ta ansvar och är vana vid koalitioner.

Våra övergripande strategiska mål:

- Att sluta de påverkbara hälsoklyftorna inom en generation
- En sjukvård som är jämlik, jämställd och likvärdig och ges efter behov
- Att Region Jönköpings län bidrar till nya och fler jobb i länet
- Att Region Jönköping läns samtliga verksamheter bidrar till att sluta ekonomiska och sociala klyftor och garanterar framtida generationers rätt till en god levnadsmiljö
- Att all kollektivtrafik ska drivas med förnyelsebart bränsle 2025
- Att Region Jönköping är ett plusenergilän 2050

Demokrati

Region Jönköpings län har ett särskilt ansvar som direktvalt demokratiskt organ för att fördjupa och utveckla demokratin i länet. Alla verksamheter präglas av tillit och möjligheter till inflytande och påverkan. Beslutsfattandet ska föregås av dialog och medbestämmande, så skapas bästa förutsättningar till långsiktigt hållbara beslut. En demokratiskt styrd organisation ska ta tydlig ställning för alla människors lika rätt och värde; ålder, kön, ursprung, sexuell läggning eller funktionshinder ska inte spela någon roll.

Regionen påbörjar ett arbete för att stärka och utveckla regionens arbete med demokratifrågorna. Det är särskilt viktigt att rikta sig till länets unga och engagera dem i regional utveckling. Arbetet ska ske tillsammans med de politiska ungdomsorganisationerna i länet.

Region Jönköpings Län ska under mandatperioden utvecklas som demokratisk plattform där möjligheterna till engagemang och medborgarinflytande stärks.

- **Unga människor i länet engageras i regional utveckling**
- **Region Jönköpings län bidrar till att stärka demokrati, förståelse och sammanhållning med tanke på de många nyanlända som kommit till länet.**

Finansiering sker genom omfördelning av resurser från informations- och folkhälsoavdelningen

Jämställdhet

Ett tydligt jämställdhetsperspektiv ska ligga till grund för alla beslut och resurstilldelningar och genomsyra Regionens verksamheter. Omotiverade könsskillnader ska utjämnas. Våld i nära relationer är ett stort samhällsproblem och en viktig jämställdhetsfråga. Fortfarande tar kvinnor större ansvar för barn och hushållsarbete. Därför ska Regionens arbetsgivare uppmuntra ett mer jämställt uttag av föräldrapenning.

Socialdemokraterna och Miljöpartiet har drivit på för att rätt till heltid ska vara norm senast 2018 i Regionens verksamheter. Rätt till en lön som det går att leva på och ekonomisk trygghet vid pension är en fråga om jämställdhet.

Hälso- och sjukvård

Sluta hälsoklyftorna inom en generation

Hälsoklyftorna ökar mellan människor. Det innebär att vissa grupper i samhället riskerar att drabbas av ohälsa i mycket högre grad än andra grupper. Regeringen har tillsatt en kommission för Jämlig hälsa där målet är att sluta hälsoklyftorna inom en generation. I Region Jönköpings län behövs tydliga mål och uppföljning för att göra konkreta insatser utifrån behov tillsammans med kommuner, civila samhället, högskolan och andra aktörer i vårt län.

- **En tydligare återkoppling till den nya folkhälsostrategin och handlingsplaner görs till budget 2017 och flerårsplan 2018-2019 samt följs upp i kommande årsredovisningar.**

Personcentrerad vård - Patientkontraktet

I den personcentrerade vården ska andra behov än enbart de fysiska behoven lyftas fram. Fokus ska vara på människan och hens livssituation. Med del av välfärdsmiljonerna kan arbetet implementeras i högre takt. Även anhörigas hälsa och delaktighet ska finnas med. En relativt ny verksamhet som har startats är Hjärtats hus där personer som har eller som har blivit friska från cancer får möjlighet att träffas och samtala i en annan miljö än sjukhuset med stöd av regionen.

Köerna ska minimeras och patienterna vara välinformerade. Därför vill vi införa patientkontrakt som omfattar alla delar i hälso- och sjukvården: besök, undersökningar, röntgen och remisser. Patienten ska i större utsträckning kunna styra när behandling ska ske. I kontraktet ska det finnas en tidsplan för remisser och eventuella behandlingar och det ska framgå vem som ska utföra behandlingarna samt hur återbesök och eventuell rehabilitering ska ges. Ett patientkontrakt omfattar hela vårdkedjan och inte bara väntetider. Ansvaret för att vårdkontraktet följs är en läkare.

- **Fortsätta utveckla den personcentrerade vården tillsammans med patientföreningarna.**
- **Stödja en utveckling med fler hälsocaféer likt "Hjärtats hus" i länet.**
- **I större utsträckning arbeta med modellen för patientberättelser vid utbildningstillfällen.**
- **Införa ett Patientkontrakt med start av gruppen mest sjuka och äldre.**

De mest sjuka och äldre

De mest sjuka och äldre är en utsatt grupp med stora vårdbehov och ofta med en komplicerad sjukdomsbild. Sjukvårdens vanliga uppdelning med fokus på olika organsystem är för denna grupp inte relevant. I stället krävs en helhetssyn och ett multiprofessionellt omhändertagande.

Primärvården har en nyckelposition när det gäller gruppen multisjuka och äldre. Här behöver primärvården såväl utökade resurser som hjälp och möjlighet att utveckla nya arbetssätt för att kunna ta hand om denna patientgrupp på ett adekvat sätt.

Det finns en mindre grupp av multisjuka äldre med särskilt stora behov. I stället för täta sjukhusinläggningar behövs bland annat mobila geriatriska team för att möta äldres behov. Detta arbetssätt leder till att patienterna blir mer trygga och behovet av sjukhusinläggningar minskar.

Den palliativa vården i länet behöver utvecklas och det behöver ske ett kunskapslyft på alla nivåer. För en liten grupp av de palliativa patienterna är vårdplats på hospice eller motsvarande boende det allra bästa alternativet. Vi anser att alla invånare i vår region med behov av denna typ av vårdplats bör ha möjlighet till denna vårdform. Inrättandet av vårdplatser på hospice/hospiceliknande boende bör ske i samverkan med kommunerna.

Även med en välfungerande primärvård och mobila specialistteam kommer multisjuka äldre och andra behöva vårdas på sjukhus även i framtiden. Den åtgärdsplan som regionen antagit innebär en stor planerad reduktion av vårdplatser och motsvarande minskning av personal. Hittills har dock ingen minskning av kostnader kunnat ses till följd av genomförd vårdplatsminskning och personalreduktion. Däremot ser vi att överbeläggningarna ökat. Bemanningkostnader för hyrpersonal stiger och sjukskrivningstalen inom regionen visar på en stigande trend.

Målsättning bör vara att inte minst multisjuka äldre men även andra inte i onödan vistas på sjukhus. Samverkan med kommunen för att undvika onödiga vårddygn på sjukhus är en viktig del för den färdigbehandlade patienten. Samtidigt är vi allt fler som blir allt äldre, och allt fler tillstånd kan numera behandlas av sjukvården. Vilket som är rätt antal vårdplatser i framtidens vård är svårt att veta. När vårdplatserna minskas måste detta ske klokt och successivt, med noggrann utvärdering av hur patientsäkerhet, arbetsmiljö och ekonomi påverkas.

- **Primärvården ges ökade resurser för att säkerställa ett adekvat omhändertagande av multisjuka och äldre.**
- **Regionen fortsätter att utveckla de mobila geriatriska teamen.**
- **En satsning görs på en kontinuerlig kompetensutveckling inom området palliativmedicin för berörd personal inom såväl slutenvård, specialiserad palliativ vård, primärvård och annan öppenvård där även kommunernas hemsjukvård innefattas.**
- **Regionen, i samverkan med kommunerna, gör en förstudie kring hur vi utvecklar palliativa gästhem i regionens samtliga tre sjukvårdsområden.**
- **Utvärdering kring konsekvenserna av gjorda vårdplatsneddragningar och personalminskningar vad gäller patientsäkerhet, arbetsmiljö och ekonomi sker.**
- **Regionen ska arbeta för att utjämna skillnader i bemanning och vårdkvalitet mellan regionens tre sjukhus.**
- **Patienter 85 år och äldre blir avgiftsfri vid besök.**

Vi tillför 14 miljon kronor i budgetförstärkning till arbetet för de mest sjuka och äldre inom primärvården.

Budgeten har förstärkts med 10 miljoner kronor utifrån statsbidraget som den rödgröna regeringen tillfört när det gäller avgiftfri för patienter över 85 år.

Tillgängliga vårdcentraler

Primärvårdens uppgift är att vara första instans och allmän bas för sjukvården i Sverige. God kvalitet och hög tillgänglighet är avgörande för medborgarnas förtroende för hälso- och sjukvården. En god hushållning med resurserna och ett bra utnyttjande av utrustning och lokaler är en förutsättning för att långsiktigt kunna hålla en hög standard på vården, speciellt när länsinvånarna nu blir fler.

Som ett led i arbetet för en bättre och mer tillgänglig primärvård i regionen behövs ökade öppettider vid vårdcentralerna. Ett förlängt öppethållande kan skapa en bättre tillgänglighet för patienterna, ett bättre lokalutnyttjande, en mer flexibel bemanningsfunktion och en bra arbetsmiljö.

Regionen har fastställt att det ska skapas tydligare incitament för flexibla öppettider på vårdcentralerna och därmed också minska flödet av patienter till jourcentral respektive sjukhusens akutmottagning. Primärvården ska vara första linjens hälso- och sjukvård där flertalet patienter ska söka sig för att få sitt vårdbehov tillgodosett.

- **Ersättningen till vårdcentralerna för flexibla öppettider höjs.**
- **En modell prövas att vårdcentralens ordinarie öppettider är 8-18 minst en gång i veckan.**
- **Byggnation av Råslätts vårdcentrum påbörjas 2017.**

Vi tillför 3 miljon kronor i budgetförstärkning för ökade öppettider på vårdcentraler.

Barn och ungas hälsa

Barns och ungas hälsa liksom sociala förhållanden i Sverige är goda, även jämfört med andra välfärdsländer. Detta gäller i synnerhet spädbarn och skolbarn. Sverige ligger dock inte lika mycket i framkant när det gäller de lite äldre barnen. Symtom på ett nedsatt psykiskt välbefinnande (ledsenhet, sömnsvårigheter, huvudvärk med mera) är vanligare bland svenska 15-åringar än i andra länder. Den psykiska ohälsan bland ungdomar ökar tyvärr stadigt, särskilt hos flickor. För att komma tillrätta med denna negativa utveckling måste samverkan och samarbetet mellan regionens ansvarsområde för unga och kommunens elevhälsa stärkas.

Regionen ska alltid ha ett tydligt barnperspektiv i alla politiska frågor som rör eller påverkar barn i deras vardag. FN:s barnkonvention ska vara ett verktyg i det arbetet och utvecklas, inte minst genom Barndialogen, en arbetsform som utformats under lång tid mellan de huvudmän i regionen som ansvarar för barn.

Våra Ungdomsmottagningar bidrar till bättre hälsa och stöd till ungdomar i länet. [Umo.se](http://umo.se) är en webbplats för alla som är mellan 13 och 25 år som samtliga regioner och landsting stödjer. I dag är många ungdomar äldre när de kommer ut på arbetsmarknaden. Steget ut på arbetsmarknaden förskjuts allt mer till följd av bland annat längre studietider än tidigare. Det innebär att allt fler unga hamnar i ett gränsland när det gäller möjlighet till egen försörjning och att förverkliga sina framtidsplaner. Därför behövs en samordning när det gäller åldersgräns på regionens ungdomsmottagningar och vår webbplats umo.se.

De läkemedel som ingår i läkemedelsförmånen är kostnadsfria för barn upp till 18 år från 1 januari 2016, enligt ett beslut tidigare av den rödgröna regeringen. Enligt regeringen är syftet att "möjliggöra vård på lika villkor för barn och utjämna hälsoskillnaderna mellan olika socioekonomiska grupper". Reformen omfattar även asylsökande barn och barn som vistas i Sverige utan nödvändiga tillstånd. För att säkra unga rätt till sexuell hälsa utan oönskade graviditeter lämnar regeringen förslag på att preventivmedel inom läkemedelsförmånen ska vara kostnadsfria för unga under 21 år.

- **Ungdomsmottagningar ska vara öppna för unga upp till 25 års ålder.**
- **En översyn görs när det gäller personalbehov på ungdomsmottagningarna.**

Budgeten har förstärkts med 2,9 miljoner kronor utifrån det riktade statsbidraget som den rödgröna regeringen tillfört.

Habilitering för bättre hälsa och delaktighet

Habilitering ska ge stöd och behandling till barn, ungdomar och vuxna med funktionsnedsättningar. Socialstyrelsen har konstaterat att habilitering i Sverige är ett alldeles för lågt prioriterat område utifrån behov. Genom bra habilitering från regionen underlättas tillvaron för personer med funktionsnedsättningar och därigenom skapas förutsättningar för större delaktighet i samhällslivet. Region Jönköpings län avsätter idag låga resurser till habiliteringsinsatser. Bland de lägsta i Sverige.

Folkhälsomyndigheten visar i sin rapport 2015 på tydliga skillnader, när det gäller livssituationen och hälsa för personer med funktionsnedsättning såsom grupp. Det konstateras att ekonomin ofta är ansträngd, att det ofta saknas praktiskt stöd och ett naturligt socialt sammanhang. Våld, kränkande behandling och brist på god tillgänglighet är också alltför vanligt förekommande. För att förbättra livsvillkoren för människor med funktionsnedsättning måste tillgängligheten bli bättre. Kunskap kring olika funktionsnedsättningar och individens olika behov, måste intensifieras hos regionens personal. Inte minst med tanke på den ökade digitalisering av vården som nu sker.

Tidiga adekvata insatser i livet, har bästa effekt och sparar lidande för den enskilde och dess omgivning. Behovet av habiliteringsinsatser till barn har ökat markant under senare år. Inte minst inom neuropsykiatriområdet, men också för barn med grava fysiska och psykiska funktionsnedsättningar. En ny grupp inom habiliteringssektorn är de barn som överlever tack vare en bättre hälso- och sjukvård, men med omfattande funktionsnedsättningar. Ett reellt allvarligt hinder för att genomföra tidiga insatser är brist på personal.

IBT (intensiv beteendeterapeutisk träning) är en inlärningsteoretisk pedagogisk behandlingsmetod för barn med autism med påvisat mycket goda behandlingsresultat. Väntetiden till IBT-träning är ett år och på grund av kösituationen kan enbart drygt hälften av alla barn erbjudas behandlingsmetoden. Ett antal familjer söker sig av det skälet till andra regioner. Andra blir helt utan.

Vuxna med autism (utan utvecklingsstörning) får idag ett mycket begränsat stöd. Här kommer en förändring att ske med utökat ansvar för vuxenhabiliteringen.

- **Insatser för att som underlätta övergången från barn- till vuxenhabiliteringen ska intensifieras.**
- **Insatser ska göras som stödjer patienter med funktionsnedsättningar att få rätt vård på lika villkor.**
- **Barnhabiliteringen stärks för att kunna erbjuda IBT till alla barn med autism.**

Vi tillför 2 miljoner kronor i budgetförstärkning till Habiliteringscentrum

Öppenvård inom psykiatri

Den öppna psykiatriska vården behöver förstärkas. Att förebygga psykisk ohälsa är ett brett politiskt ansvar. Hälso- och sjukvårdens ansvar att förebygga men också behandla är ett prioriterat område. En förbättrad samordning, kvalitet, tillgänglighet och delaktighet inom området psykisk ohälsa behövs. Dialogen och samverkan med länets kommuner är viktig. För att behålla och rekrytera personal inom området behövs ett särskilt arbete genomföras när det gäller kompetensförsörjning. I dag har Regionen färre läkare och psykologer än riksgenomsnittet.

Den som söker psykiatrisk öppenvård ska ha rätt till utredning och behandling från personal med specialistkompetens inom sitt område. Teambaserat arbete som är specialiserat på olika typer av diagnosgrupper ger goda förutsättningar att möta behovet hos patienten. För att klara det krävs en sammanhållen vård. Därför vill vi stödja socialmedicinska mottagningar när det gäller vård och behandling tillsammans med de kommuner som så önskar.

- **En förstärkt öppenvård med bättre samverkan mellan huvudmännen behöver ske samt en ökad dialog med patient- och brukarföreningar.**
- **Utreda konsekvenserna av vårdvalsinförandet när det gäller socialmedicinska mottagningar och patientgrupp.**
- **Regionen investerar och utvecklar en sammanhållen specialiserad öppenvård psykiatri som står utanför vårdvalet.**

Posttraumatiskt stressyndrom

Vården måste bli bättre och få förutsättningar att möta och behandla personer med trauma som kan utveckla posttraumatiskt stressyndrom (PTSD). 1-15 procent av barn och unga som utsätts för trauma under sin uppväxt, riskerar att utveckla ett kroniskt stressstillstånd, PTSD.

- **Regionen bör snarast kartlägga och ta fram en plan för behovet av insatser och resursförstärkningar inom PTSD.**

Akut vård

Fortfarande är det många primärvårdspatienter som söker vård på sjukhusens akutmottagning istället för på vårdcentralernas jourcentral. Målet att få hjälp och lämna akutmottagningen inom fyra timmar nås inte.

Under många år har vi sett en utveckling där ambulanstransporterna ökat. En ökad befolkning, fler transporter av patienter samt förhållningssätt till att använda ambulans har bidragit bland annat till volymökning. Idag är ambulansen med personal mer av en första medicinsk bedömning och behandling under färd med hög kompetens och intensivvård. Behov finns att förstärka de befintliga resurserna med ytterligare en fullvärdig ambulans inom Jönköpingsområdet eventuellt till kommun som idag saknar sådan.

- **Jourcentralen i Jönköping flyttas till Ryhovs-området.**
- **Kompetenskraven ska uppfyllas på akutmottagningarna.**
- **Ytterligare en fullvärdig dagambulans införskaffas inom Jönköpingsområdet.**

Vi tillför 2 miljoner kronor i budgetförstärkning för en fullvärdig akutvårdsambulans.

Cancersjukdomar

Den rödgröna regeringen har avsatt resurser för att regioner och landsting ska kunna korta väntetiderna till cancervården. Målet är att färre ska insjukna i cancer, fler ska överleva längre och få bättre livskvalitet. Vården ska vara jämlik, hålla samman bättre och patientens perspektiv och medverkan ska stärkas. Standardiserade vårdförlopp ska förkorta tiden mellan välgrundad misstanke om cancer till start av första behandling. Till hjälp i det arbetet finns Regionalt Cancercentrum, RCC.

- Att stödja RCC:s implementering av en regional utbildnings- och kompetensförsörjningsplan för att påverka kompetensförsörjningen i sjukvårdsregionen i positiv riktning.
- Rehabiliteringskedjan stärks efter cancersjukdom.

Förlossningsvård

Förlossningsvården behöver förstärkas och göras mer kunskapsbaserad och jämlik i en situation när länets befolkning växer. Regionen har fått särskilda medel av staten för detta. Kompetensförsörjningen måste säkerställas på våra tre akutsjukhus där fler barnmorskor behöver anställas.

- **Insatser görs för att stärka förlossningsvården inom regionen med bland annat fler barnmorskor.**

Budgeten har förstärkts med 4,4 miljoner kronor utifrån det riktade statsbidraget som den rödgröna regeringen tillfört.

Kvinnors hälsa

Regionen behöver i större utsträckning arbeta med att förebygga våld i nära relationer. Attityder och normer måste förändras. Sjukvården ska ha en aktiv roll i att fånga upp och hantera frågor om våld.

- **Ett kunskapslyft införs inom all verksamhet om våld i nära relationer.**

Dietister

Region Jönköpings län är ett av de landsting/regioner i Sverige som har haft minst antal dietister relaterat till antal invånare. Det här får betydelse på tillgänglighet och rehabilitering.

- **En plan för framtida behov av dietister inom regionen tas fram.**

Privatisering av specialiserad vård

Inom den specialiserade vården finns idag vårdval inom ögonsjukvården och förslag på en smygprivatisering av den specialiserade öppenvårdspsykiatrien. Enligt de övergripande mål för vårdval som fullmäktige lagt fast finns idag stora brister när det gäller att stärka invånarnas inflytande och styra mot önskvärda resultat. Vårdvalet har bidragit till en kostnadsökning som inte står i proportion till satta mål och därmed minskar resurser till annan sjukhusvård. En fortsatt privatisering av den specialiserade vården kan leda till gräddfiler där fler försäkringspatienter går före i kön hos privata vårdgivare. Den solidariska finansieringen och vård efter behov ersätts med vilken ekonomisk möjlighet den enskilde patienten har att stå för de egna vårdkostnaderna.

- **En avveckling av vårdvalet inom ögonsjukvården påbörjas.**

Förändrad patientavgift

Från 1 januari 2016 har regionen bland landets dyraste patientavgifter. Samtidigt har patienter fått betala dubbla patientavgifter när de slussats mellan olika enheter vid besök inom vården.

Den resursförstärkning på 30 miljoner, på grund av dyrare patientavgifter, som var tänkt för vårdcentralerna har inte fallit ut.

- Patientavgiften inom primärvården sänks till 150 kronor per besök.

Vi tillför 28 miljoner kronor i budgetförstärkning till sänkt patientavgift.

Tandvård

Den rödgröna Regeringen avser höja åldern för den avgiftsfria barn- och ungdomstandvården till 23 år. Det ska ske i två etapper. År 2017 höjs åldern till 21 år och år 2018 höjs den till 23 år. Detta ska ske genom en förändring i tandvårdslagen och landstingets ansvar för tandvården utökas därmed. Landstinget kompenseras för ökade kostnader genom att det generella statsbidraget höjs. I budgeten reserverar regeringen medel för reformen. Den förbyggande tandvården behöver utvecklas både riktat till yngre och äldre för en bra munhälsa på lika villkor. Anslaget för allmäntandvård till barn och unga har minskat de senaste åren. Med ett utökat behov och fler ungdomar behövs ytterligare resurser riktade till barn och unga.

- **Anslaget för allmäntandvård barn och ungdomar förstärks.**

Vi tillför 7 miljoner kronor i budgetförstärkning till barntandvård.

Budgeten har förstärkts med 11,4 miljoner kronor utifrån det riktade statsbidraget som den rödgröna regeringen tillfört för de tillkommande två årskullarna.

Välfärdsteknologi och medicinsk forskning

Välfärdsteknik och E-hälsa är ett expanderande område med stora kvalitetsvinster för den enskilda patienten. Den kan också ge möjlighet till att effektivisera sjukvården. Därför är det viktigt att regionen är en aktiv aktör i implementerandet av olika välfärdstekniska lösningar och aktivt utvecklar E-hälsområden i regionens verksamhet.

Ett annat område som behöver förbättras är förhållanden för kliniska studier och forskning. Medicinsk och klinisk forskning behöver öka med fokus på att implementera nya innovativa teknologier. Vår sjukvårdsregion är därför en lämplig arena för att ta fram en Life Science strategi.

- **Regionen ska vara en aktiv aktör i kunskapandet kring välfärdsteknik samt implementering av den i samverkan med kommunerna och andra aktörer.**
- **En implementering av E-hälsa (IT) ska ske på ett kostnadseffektivt sätt som leder till kvalitetsförbättringar inom vården.**
- **Inom forskning och utvecklingssektorn ska Sydöstra sjukvårdsregionen ta fram en Life Science strategi. Arbetet påbörjas nästkommande år och omfattas av ett antal vetenskapsgrenar såsom bland annat medicin- och bioteknik och hälsovård.**

Kompetensförsörjning och personalpolitik

Kompetensförsörjningsfrågorna och personalpolitiken är en av de viktigaste strategiska frågorna för att invånarna ska få tillgång till hälso- och sjukvård av god kvalitet med hög tillgänglighet. Regeringen tillsammans med Vänsterpartiet genomför därför en historisk satsning på att förstärka välfärden. Det handlar om ungefär 10 miljarder årligen varav drygt 90 miljoner kommer Region Jönköpings län till godo. För oss är det viktigt att dessa pengar går till det som de är ämnade för nämligen att satsa på kompetensutveckling, arbetsmiljö och fler anställda i vården.

Utmaningarna i hälso- och sjukvården med en fortsatt medicinsk-teknisk utveckling, personcentrerad vård, en allt äldre befolkning och pensionsavgångar kommer de närmaste åren vara stora. En mer offensiv rekryteringsstrategi, effektivare resursutnyttjande och fokus på Regionens varumärke som en god arbetsgivare är viktiga områden.

För att driva en vård i världsklass krävs medarbetare med kunskap, kompetens och engagemang. De måste ges tillräckligt med tid för att utföra sina arbetsuppgifter på ett tillfredställande vis och samtidigt få möjlighet att vidareutbilda sig. Vi vill förbättra vårdpersonalens arbetsmiljö, det är en förutsättning för personcentrerad vård och leder till en bättre kvalitet.

Region Jönköpings län ska vara en attraktiv arbetsgivare där medarbetarna känner inflytande och makt över den egna arbetssituationen och med möjligheter att påverka sin arbetstid. Där kvalificerad yrkesintroduktion för nyutexaminerade är en självklarhet. Mentorskap skall kunna erbjudas, allt för att skapa förutsättningar för ett hållbart arbetsliv. Vi vill att medarbetarna ska ha stor frihet att utforma det dagliga arbetet utifrån verksamhetens behov och sin professionella kompetens.

Sjukfrånvaron fortsätter öka för såväl kvinnor som män. Dagens situation är inte hållbar. Det räcker därför inte att reagera utan vi måste också agera. Det krävs krafttag för att komma tillrätta med problemet som framförallt är de långa sjukskrivningarna. Vi anser därför att både nya och beprövade sätt att bekämpa sjukfrånvaron måste användas. Det handlar om att satsa på arbetsmiljö och förebygga stressrelaterade sjukdomar. Det handlar om att ge personalen rätt till vila och återhämtning. Insatser måste bättre struktureras och riktas mot arbetsplatser och yrkesgrupper med hög sjukfrånvaro. Första linjens chefer behöver stöd i det dagliga arbetet för att få till förändring. AME är en värdefull resurs och bör ges ett tydligt uppdrag att finnas med i det fortsatta arbetet.

Personalen är vår viktigaste resurs och vi vill att de skall hålla ett helt arbetsliv och dessutom kunna få friska pensionsår. Därför vill vi, i nära samarbete med fackliga organisationer, pröva olika arbetstidsmodeller i projektform under kommande planperiod. Projekten kan med fördel kopplas ihop med utvärdering och forskningsarbete tillsammans med Hälsohögskolan.

Arbetet ska också innehålla en översyn av måtten på veckoarbetstid utifrån arbetsinsats. Beroende på arbetets innehåll, förläggning och behovet av framtida kompetensförsörjning behövs en utveckling kring begreppet heltid. Det behövs ett modernt och framtidsinriktat arbete när det gäller vårdens organisering och fördelning av arbetsuppgifter. En ändamålsenlig fördelning av arbetsuppgifter, ansvar och roller utifrån personalens kompetens är en förutsättning för personcentrerad vård, kvalitet och effektivitet. Överenskommelsen mellan staten och SKL om "Bättre resursutnyttjande i hälso- och sjukvården". Arbetet med Rätt Använd Kompetens (RAK) innehåller tre utvecklingsområden:

- IT-stöd och processer för förenklad administration och bättre tillgång till information för vårdens medarbetare

- Smartare användning av medarbetarnas kompetens
- Stöd till planering av långsiktig kompetensförsörjning

Satsning på specialistutbildning för sjuksköterskor är igång. Det finns även behov av förstärkt kompetensförsörjning till andra yrkesgrupper, bland annat undersköterskor och biomedicinska analytiker. Undersköterskorna är en viktig yrkesgrupp som genom kompetensutveckling kan utföra mer kvalificerade arbetsuppgifter och därmed få ett större ansvar.

I hälso- och sjukvårdslagstiftningen finns ett fåtal bestämmelser som reglerar arbetsuppgifter som endast får utföras av vissa yrkesgrupper. Huvuddelen av arbetsuppgifterna är oreglerade. Det finns alltså stora möjligheter att fördela arbetsuppgifter mer utifrån medarbetarnas kompetens. För att garantera patientsäkerheten ska kompetensen användas på effektivaste sätt. På så sätt kan yrkesgrupperna komplettera varandra och ett mer teambaserat arbetssätt stärkas. Det krävs tillit till personalen, men också politisk vilja och ambition, när det gäller styrningen av den strategiska kompetensförsörjningen. Detta för att klara framtida utmaningar inom vården. En del av arbetet handlar om en utvecklad samverkan inom sjukvårdsregionen.

Heltid ska vara norm, både för att ha en lön som det går att leva på men också en pension som ger ekonomisk trygghet den dagen hen lämnar arbetslivet. Alla tjänster som utannonseras ska vara heltid. Vi vill verka för flexibla arbetsmodeller så anställda får möjligheten att i högre grad påverka sin sysselsättningsgrad. Målet är heltid som norm i regionens verksamheter senast 2018

För att Regionen ska vara en attraktiv arbetsgivare är lönen en viktig del. Kommande lönekartläggning ska vara en del i en handlingsplan för att göra riktade lönesatsningar inom vissa yrkesgrupper.

- **En samlad kompetensförsörjningsstrategi ska tas fram under 2017**
- **Det inrättas pilotprojekt, tillsammans med en eller flera arbetsplatser, där olika arbetstidsmodeller prövas.**
- **En översyn görs när det gäller veckoarbetstid för vissa belastade grupper, ex. nattarbete.**
- **Inventera behovet av och ta initiativ till YH-utbildningar för undersköterskor.**
- **All verksamhet som regionen ansvarar för ska omfattas av kollektivavtal eller kollektivavtalsliknande villkor**
- **Det införs resursenheter vid Höglandssjukhuset och Ryhov, liknande den som sedan länge funnits i Värnamo för att hantera korttidsfrånvaro**
- **Arbetet med att minska sjukfrånvaron förstärks genom bättre samordning och tydligare stöd till chefer.**
- **Det inrättas en personaldelegation under regionstyrelsen för en tydligare politiskt ledning och styrning av de strategiskt viktiga frågorna kompetensförsörjning och personalpolitik.**

För generell förstärkning av området kompetensförsörjning och kompetensutveckling avsätter vi 12 miljoner kr.

För projekt med arbetstidsmodeller avsätter vi 6 miljoner kr.

Arbetet med att minska sjukfrånvaron förstärks med 2 miljoner kr.

Hållbar utveckling

Regional tillväxt och utveckling

Region Jönköpings Län har uppdraget att samordna och planera och genomföra det regionala utvecklingsarbetet i enlighet med den regionala utvecklingsstrategin. Det regionala utvecklingsuppdraget är brett och involverar verksamheter och processer som drivs av Regionen själv som Länstrafik, kultur, utbildning men också att samordna andra delar med statliga myndigheter, länsstyrelse, kommuner med flera. Det är viktigt att regionen tar en ledande roll för helheten och verkar för bästa samordning. Region Jönköpings Län ska under 2017 stärka det regionala ledarskapet, främja mellanregional planering och kommunöverskridande samarbete.

- **För att klargöra roller, ansvar och uppdrag ska Region Jönköpings län under 2017 ta fram en gemensam avsiktsförklaring tillsammans med Länsstyrelsen som statlig samordnare på regional nivå.**

Klimat och miljö

Världen står inför gigantiska utmaningar. Vi har klimathotet med häftiga extrema väder och i dess följd, klimatflyktingar. Vi har globalt hot om brist på livsmedel. Kemikalier gör oss sjuka och gifter förstör våra vatten och så vidare. Människan har ett ansvar att förvalta, utan att förbruka, de ändliga resurserna och naturvärdena. Det övergripande syftet med vår miljöpolitik är att överlämna ett samhälle till nästa generation, där de stora miljöproblemen är lösta.

Regeringen gör därför en historisk satsning på miljö och naturvård i sin budget för 2017.

Omställningen av samhället är helt enkelt en nödvändighet för vår överlevnad på sikt, men också en viktig del i att skapa fler och nya jobb. Regionen Jönköpings län ska, ha en ledande roll i miljöarbetet och miljöfrågorna ska prägla alla politikområden. Vi ska driva en aktiv klimatpolitik, som också är en politik för framtidens jobb. I policydokumentet: Program för hållbar utveckling står: *"Region Jönköpings län arbetar för en hållbar utveckling, som är hälsofrämjande och jämlik med barnens bästa i centrum"*.

- **Om vi skall leva upp till vår regions hållbarhetspolicy måste miljöarbetet intensifieras.**

Miljö och hälsa

Vi ska prioritera det förebyggande arbetet för att bidra till en frisk befolkning. Ett framgångsrikt hållbarhetsarbete främjar folkhälsan. Bra kost är en viktig del för att förebygga ohälsa. Ekologiska livsmedel skall erbjudas i större utsträckning än idag och möjlighet att upphanda lokalproducerade varor ska öka.

Ett särskilt stort ansvar har Regionen för att värna våra dricksvatten, vårt viktigaste livsmedel. Vi ska motverka en etablering av gruva i Norra Kärr, liksom gasutvinning (fracking) och militära skjutövningar i/över Vättern. Allt för att skydda och trygga vår dricksvattenförsörjning. Ett reellt hot mot vårt grundvatten och våra vattendrag är kemikalier och läkemedelsrester, när de passerat vår kropp.

Användning och spridning av produkter, kemikalier och läkemedel bidrar till negativa miljö-och-hälsoeffekter. Reproduktionsstörningar är en realitet, men även nya hot, mikroplaster och nanopartiklar. Det råder stor okunskap om vad den så kallade cocktaileffekten gör mot vår hälsa. Det är viktigt att

Regionen ligger i framkant inom det miljömedicinska området och att försiktighetsprincipen ska gälla för att minimera negativ miljöpåverkan.

Barn är särskilt känsliga för många miljögifter, därför måste de produkter och de miljöer barn vistas i värnas särskilt.

- **Regionen ska öka andelen ekologiska livsmedel till 50 procent**
- **Antalet helvegetariska rätter ska öka inom vårdinrättningar och skolor**
- **Samma höga djurskydds krav ska ställas på importerat kött som på svenskt**

Vi avsätter 2 miljoner kronor för att öka andelen ekologiska livsmedel

Energiomställning

För att begränsa vår klimatpåverkan vill vi att energiomställningen påskyndas och med ett omfattande energieffektiviseringsarbete. Enerkipolitiken är ett prioriterat område. Långtgående och kraftfulla insatser krävs för att klara uppsatta mål. En stor utmaning för Regionen är den kraftigt fossilberoende transportsektorn. Om Sverige skall nå målet att ställa om till fossilfri fordonsflotta till 2030 måste takten ökas. Fler fordon med biogasdrift och eldrift behöver tas i bruk och cykling än mer främjas. Här välkomnas särskilt det statliga elbusstödet på 350 miljoner och möjligheten att söka stöd för cykelinfrastruktur från 2018.

Vid energieffektivisering, ska nya innovativa klimatsmarta arbetsätt premieras. Ett sådant är, resfria eller virtuella möten. Distansmöten i realtid med teknikens hjälp, såsom telefon- och videokonferenser samt webbkonferenser. Resfria möten gynnar såväl miljö och hållbarhet såsom organisationens lönsamhet. Det genererar också goda hälsoeffekter.

Fortsatt satsning skall göras på förnybar grön el (Bra Miljöval). Regionen kan också bli en alltmer aktiv energiproducent. Solenergi har stor potential i framtidens energiproduktion. Regionen har ett stort antal fastigheter, exempelvis Spira, som har lämpliga tak för både solceller (el) och solpaneler (varmvatten). Biogasprojekt behöver uppmuntras och energieffektiviseringar skall prioriteras. Ett kraftigt stöd ges nu från den rödgröna regeringen i det så kallade Klimatklivet. En satsning för att stärka lokalt och regionalt klimatarbete.

Alla satsningar sammantaget viktiga för att nå målet *Plusenergilän 2050*.

Minskad energianvändningen - det bästa sättet att minimera negativ miljöpåverkan.

- **Fortsatt satsning på elbuss/hybrider i kollektivtrafiken**
- **Elfordon till miljöbilspoolen införskaffas**
- **Intensifiera biogas arbetet**
- **Regionen producerar och upphandlar ”Grön el” (Bra Miljöval)**
- **Satsa på solenergi på Regionens fastigheter**
- **Konceptet för ”resfria möten” för medarbetarna marknadsförs**
- **Fortsatt satsning på kraftfulla laddstolpar**

Landsbygden – en framtidslösning

Landsbygden har långsiktigt goda utvecklingsförutsättningar. Det är landsbygden med areella näringar, som kan erbjuda hållbar tillväxt. Näringar som kommer att ha en avgörande betydelse för samhällets omställning till en biobaserad och klimatanpassad ekonomi. Landsbygden rymmer stora naturresurser och kulturvärden. Miljöer som möjliggör permanent- och deltidsboende och som bjuder ett rikt friluftsliv och rekreation, viktiga för vår hälsa. Region Jönköpings län skall aktivt verka för att ta tillvara, tillgängliggöra och utveckla värdefulla natur- och kulturresurser. Landsbygden ska ses som en utvecklingspotential och värdefull resurs. Landsbygdens sociala och ekonomiska utveckling bygger i högre grad än tätortens på ett samspel mellan privata, offentliga och ideella insatser. Regionen kan mer aktivt stödja och samverka med dessa olika aktörer, exempelvis LRF. Allt för att behålla servicen på landsbygden. Fungerande kollektivtrafik är också här avgörande.

Sverige som nation skall ta ansvar för vårt lands egen livsmedelsförsörjning. Det är viktigt ur ett globalt perspektiv. Jönköpings län är ett jordbrukstätt län. Här finns goda förutsättningar att bidra på ett reellt sätt. Utmärkande för länet är stora arealer hagmark som lämpar sig för djurbete och som stärker den biologiska mångfalden. Vattentillgången är riklig i länet och har bra kvalitet vilket gynnar bl.a. grönsaksodling. Regionen kan stödja jord och skogsbruk genom att upphandla varorna.

Vid all upphandling av livsmedel skall Regionen ställa minst lika höga krav på importerade som på svenska. Köttet skall vara fritt från multiresistenta bakterier. Inga hormon- eller antibiotikaförekomster i kött. Vi ska öka upphandling av kravcertifierade livsmedel. Jönköpings län har ett stort antal ekjordbruk. I Tranås är nästan 70 procent av jordbruksarealen kravgodkänd och i Sävsjö och Aneby nästan 50 procent. Vi vill öka andelen ekologisk mat och därmed också indirekt stödja våra lokala ekobönder i länet. Tenhult och Segerstad naturbruksskolor kan utveckla sin verksamhet och till exempel satsa på större grönsaksodlingar. Att göra återtag för skolans egenproducerade varor bör också vara möjlig. Naturbruksskolorna kan också vara en del av livsmedelsförsörjningen för regionens övriga verksamheter.

På landsbygden finns särskilt bra förutsättningar för sol-, vind-, och biobaserad energi. Den förnybara energin skapar betydande affärsmöjligheter för jord- och skogsbrukare. Regionen ska stärka lokala och regionala leverantörer av råvara och underlätta för näringar som förädlar energi.

- **Regionen ska vara aktiv i arbetet med att ta tillvara, tillgängliggöra och utveckla värdefulla natur- och kulturmiljöer**
- **Regionen ska vid utformningen av upphandlingsavtal möjliggöra inköp av lokalproducerade livsmedel**
- **Naturbruksgymnasierna ska få möjlighet att återta sina egenproducerade varor**

Kollektivtrafik – Infrastruktur

God tillgång till kollektivtrafik och bra infrastruktur i form av vägar, järnvägar men också bredband är inget mål i sig utan ett verktyg för att möjliggöra människors resor till arbete, studier, kultur- och fritidsaktiviteter, för att vidga arbetsmarknadsområdena inom länet men också utanför. Det skapar utveckling och attraktivitet. En översyn av regelverket för sjukresor behöver göras för att anpassas efter dagens behov och förändringarna inom hälso- och sjukvården. För att nå målen i det regionala trafikförsörjningsprogrammet behöver kollektivtrafiken utvecklas med bland annat jämnare turtäthet, så kallade ”styva tidtabeller” och snabba kollektivtrafikstråk. Målet är också att all allmän kollektivtrafik drivs med förnybara drivmedel senast 2025.

Södra stambanan har en viktig betydelse för den regionala och interregionala trafiken. Det regionala järnvägsnätet med Jönköpingsbanan (Nässjö-Jönköping-Falköping) och Värnamobanan (Värnamo-Jönköping) samt Värnamo-Vaggeryd-Nässjö är delar i ett större och sammanhållet system och ansluter till framtida höghastighetsbanor. Betydande investeringar görs nu på dessa banor med finansiering ur nationell plan, regional samfinansiering samt medfinansiering. Det är viktigt att Region Jönköpings län förmår vara en samlande kraft för att fortsätta åtgärder på Södra Stambanan och att det i så stor omfattning som möjligt prioriteras i den kommande nationella transportplanen. Infrastrukturpropositionen som presenteras hösten 2016 kommer ligga till grund för arbetet med åtgärdsplan som beslutas i riksdagen 2018. Inför arbetet med en ny regional transportplan har fördjupade studier gjorts av de mindre sträckor som i dag inte är utpekade som prioriterade men som ansluter till det regionala järnvägsnätet.

Den nya höghastighetsjärnvägen mellan Stockholm – Göteborg och Stockholm – Malmö, där Jönköping blir en nod i södra Sverige samt Värnamo och Tranås som utpekade stationsorter har stor strategisk betydelse för länets utveckling och tillväxt. Tillsammans med övriga berörda utmed de nya banorna ska Regionen vara pådrivande i arbetet för att påskynda en av våra viktigaste framtidsinvesteringar för fler jobb och klimatomställning.

I vårt län finns stor kunskap, kompetens och utbildningar kopplade till järnväg och infrastruktur. Vi ser att det finns stora möjligheter att utveckla ett nationellt centrum för utbildning och utvecklingsfrågor på järnvägssidan. Regionen stöder därför ett treårigt projekt, Nordic Infra Center, som samlar utbildning, utveckling och företag under ett och samma tak. Det är till för att stödja och i möjligaste mån bidra med utvecklings- och kontaktinsatser för järnvägsrelaterade verksamheter.

Socialdemokraterna och Miljöpartiet ser det som realistiskt att slå fast att den allmänna kollektivtrafiken över tid ska ha en skattesubventioneringsgrad på 50 procent. Det skulle innebära dramatiska prishöjningar eller kostnadsbesparingar som skulle försämra människors möjlighet till kollektivtrafikresande. Vi ser det därför som mer rimligt att för 2017 slå fast en skattesubventioneringsgrad på 65 procent, det möjliggör att vi kan hålla prisvärda taxor och få fler att åka kollektivt. För 2017 justeras taxorna med indexuppräknings. Ungdomskortet för 150 kronor per månad för alla upp till 20 år har varit en framgång och ökat resandet med kollektivtrafiken. Avgiften för ungdomskortet är oförändrat 2017. Vi vill nu ta nästa steg med motsvarande satsning för seniorer där målsättningen är avgiftsfria resor för alla över 65 år. Ett första steg är ett seniorkort på 150 kronor från 70 år.

- **Äldre över 70 år erbjuds ett seniorkort för 150 kronor per månad**
- **Kollektivtrafiken har prisvärda taxor för att stimulera ett ökat resande**
- **Skattesubventioneringsgraden för 2017 fastställs till 65 procent**

Vi avsätter 20 miljoner kronor för förstärkningar i kollektivtrafiken

Digitalisering – Bredband

Regionen Jönköpings län är stort till ytan och har mycket landsbygd. En väl utbyggd bredbandsstruktur är en förutsättning för ökad digitalisering samt för att öka företagets konkurrenskraft och offentlig verksamhets utveckling av digitala tjänster. För medborgarna möjliggörs arbete och studier på distans, kultur- och fritidsaktiviteter med mera. Det handlar om att skapa möjligheter och förutsättningar att verka och bo på landsbygd och i tätort i hela länet.

Sveriges riksdag har satt målet att 90 % av befolkningen skall ha tillgång till snabbt fiber 2020. Staten har det främsta ekonomiska ansvaret för att målet skall nås. Inom ramen för det regionala utvecklingsansvaret är det nödvändigt att Regionen vidtar aktiva insatser för att exempelvis koordinera en fortsatt bredbandsutbyggnad samt att undersöka möjligheter till eventuell förskottering eller andra finansieringsmodeller. Inom Region Halland har ett intressant och samlat grepp tagits, målet för regionen är att 100 % av befolkningen skall ha tillgång till bredband innan 2020. Vår uppfattning är att liknande initiativ bör kunna tas även av Region Jönköpings län.

Regeringen föreslår tillsammans med Vänsterpartiet att landsbygdsprogrammet förstärks med totalt 850 miljoner under 2017-2020 för bredbandssatsningar. Satsningarna ska göras i områden där förutsättningar för kommersiell bredbandsutbyggnad saknas. Inom ramen för landsbygdsprogrammet har regeringen tidigare avsatt totalt 3,25 miljarder kronor för bredbandsutbyggnad. Detta befintliga stöd ökas nu med 850 miljoner kronor under 2017-2020 och kommer därmed att uppgå till totalt 4,1 miljarder kronor.

Utgångspunkten skall vara, att alla medborgare har rätt till ett snabbt fungerande bredband från ett robust nät. Med den digitalisering som nu sker i vårt land och vår region, är utbyggnad av fiber en viktig demokratifråga. Regionen är en viktig aktör för att främja jämlikhet och minska de digitala klyftorna.

Idag hanterar Länsstyrelsen ansökan och tilldelning av resurserna. Vi vill att Regionen tillsammans med Länsstyrelsen är aktiva i ansökningar för utbyggnad.

- **Region Jönköpings län ska vidta aktiva åtgärder för att koordinera en heltäckande bredbandsutbyggnad i hela länet.**

Kultur

Kultur och konst i alla dess former bidrar till att skapa ett rikare samhälle att leva i och är en viktig del av välfärden. Kulturen ger oss insikter, förståelse om oss själva men också andra och har stor betydelse för jämlik hälsa då den kan förändra både individen och samhället. Kulturen är en stark drivkraft för demokratisk utveckling och delaktighet i samhället. Alla människor ska ges möjlighet att delta i kulturaktiviteter och skapa egen kultur. Kultur ska präglas av mångfald, kvalitet och kan synliggöra klasskillnader, könsskillnader och skillnader mellan stad och land. Genom kulturella utbyten motverkas stereotypa föreställningar, vilket medför ömsesidig förståelse och respekt för olikheter som berikar vårt samhälle. Med kulturens hjälp kan vi uttrycka våra åsikter, upptäcka nya tankar, idéer och perspektiv. Den granskar och ifrågasätter samhället, dess maktinnehavare och strukturer.

Bildning är en omistlig del av kunskap. Regionen har ett viktigt uppdrag att stödja folkbildning i form av folkhögskolor, studieförbund med mera. Folkbildningen är idéburen med nära koppling till folkrörelserna och är den största kulturarrangören och har därför betydelse regionalt och lokalt.

Smålands Musik och Teater med kulturhuset Spira är Regionens största kulturinstitution. SMOT har ett särskilt uppdrag riktat till länets barn och unga. Verksamheten ska komma alla till del, på Spira men också med musik- och teaterföreställningar i hela länet. SMOT har också en viktig uppgift att bredda verksamheten för att nå nya målgrupper och skapa möten mellan amatörteatern och professionella skådespelare.

Region Jönköpings Län har relativt, sett till andra län, en låg andel statliga kulturmedel per invånare. Vi vill därför aktivt driva på för att de nationella kulturanslagen till länet ökar för att förstärka den kulturverksamhet regionen idag ansvarar för men också för att utveckla det fria kulturlivet.

Barn och unga får i dagsläget inte del av kultur i den utsträckning som är beslutat i budget och inriktning. Måluppfyllelsen är alldeles för låg. Det behövs därför betydande insatser för att stärka Regionens verksamheter riktade till barn och unga.

Digitaliseringen skapar förutsättningar för fler att ta del av och skapa kultur, det gäller såväl barn och unga som äldre.

- **En strategi tas fram under 2017 för att stärka och utveckla barn- och ungdomskulturen**

Upphandling

Upphandling är en strategisk viktig fråga för Region Jönköpings Län. Upphandling ska utgå från välfärdens och medborgarnas behov. Upphandlade varor och tjänster inklusive kollektivtrafik står för en stor del av Regionens kostnader. Upphandlingar berör ofta välfärdens kärna och är ett viktigt verktyg som politiskt styrmedel och för att hushålla med gemensamma medel. Det regionen upphandlar med skattemedel ska självklart omfattas av starka krav på social hänsyn och schyssta villkor där målet är fler jobb i länet, ekonomisk, ekologisk och social hållbarhet och innovationer. Regionen ska möjliggöra en hållbar tillväxt och resurseffektivitet utifrån ett helhetsperspektiv samt bidra till cirkulär ekonomi där returflöden skapas och material tas tillvara.

Regionen ska möjliggöra för små och medelstora aktörer, inte minst på landsbygden, samt den idéburna sektorn att konkurrera om Regionens avtal när det är relevant. Vi vill värna de anställdas rättigheter vid upphandling. En god arbetsmiljö och goda arbetsvillkor ska även omfatta personal i upphandlad verksamhet. Villkor i enlighet med kollektivavtal samt grundlagsskyddad rätt till yttrandefrihet, meddelarfrihet och meddelarskydd ska gälla all personal, även i upphandlad verksamhet.

- **Kollektivavtal eller kollektivavtalsliknande villkor ska gälla för all verksamhet som Regionen ansvarar för och upphandlar. Kravet gäller i alla led, även underentreprenörer.**
- **Krav på personalövertagande och sysselsättningskrav ska finnas med i de upphandlingar där det är relevant.**
- **En tydligare politisk ledning och styrning för en mer strategisk upphandling. Vi vill därför inrätta en upphandlingsnämnd.**

Arbetsmarknad – Näringsliv

Sverige präglas för närvarande av stark tillväxt, vilket märks även i Jönköpings län. Arbetslösheten är lägst i landet även bland ungdomar. Bland inrikes födda är det i det närmaste full sysselsättning. Fortfarande står dock allt för många utanför arbetsmarknaden, många av dem är nyanlända och ungdomar. Samtidigt är det stor brist på flera yrkesgrupper i både det privata och offentliga näringslivet vilket hämmar tillväxt och utveckling. För att underlätta för företag att ta tillvara på och stärka sin kompetens vill vi införa företagsvalideringscheckar. Genom validering av befintliga kunskaper kopplat till kompletterande utbildningar kan steget till ett arbete kortas. Region Jönköpings län ska vara aktiv i att ta del av och bidra till utvecklad validering till jobb i enlighet med EU:s men också nationella valideringsprogrammet.

Strukturfonderna och den regionala kompetensplattformen är två viktiga verktyg för kunskaps- och kompetensutveckling i vårt län. Det är med kunskap vi konkurrerar i en global värld.

Science Park Jönköpings län bedriver verksamhet för att öka förutsättningarna för fler entreprenörer, fler tillväxtföretag och bättre regional innovationsmiljö. Genom affärscoacher i länets kommuner skapas förutsättningar för affärsutveckling och rådgivning på hemmaplan. Science Park är en viktig aktör i det regionala tillväxtarbetet. Regionen bidrar med 7 miljoner kronor per år till Science Parksystemet.

Regionen är beroende av en näringspolitik som klarar att möta förändringar i omvärlden. Det förutsätter aktiva insatser, mer strategisk samverkan och ett gott innovationsklimat. Region Jönköpings Län ska ta initiativ till att samla alla berörda aktörer som bidrar till och är beroende av att hela länet växer och utvecklas på ett hållbart sätt.

Vi vill därför skapa ett regionalt tillväxtråd/näringslivsråd som i dialog och samverkan kan skapa förutsättningar för tillväxt och utveckling och ett starkt näringsliv. Det behövs särskilda insatser för att stödja kvinnligt företagande och för de med flerspråkig kompetens.

Samordningsförbunden i Jönköpings län bedriver finansiell samordning för att stärka människors möjligheter till arbete. IT-spåret är ett framgångsrikt arbete som behöver säkras ekonomiskt och verksamhetsmässigt. Utbildningen syftar till att unga vuxna med Asperger-syndrom anställningsbara i näringslivet. Utbildningen har 15 platser och har kö från unga vuxna som vill komma med i projektet. Samordningsförbundet delfinansierar projektet.

Turism- och besöksnäringen är en av de snabbast växande näringarna och har stor potential att bidra till tillväxt och attraktivitet. Barnfilmbyn i Mariannelund är ett exempel på där Region Jönköpings Län bidrar för att utveckla kultur-, turism och besöksnäringen i länet men också tillsammans med grannlän.

Region Jönköpings Län har ett särskilt ansvar att, som stor offentlig arbetsgivare, bidra till att fler kommer i arbete och därmed minska arbetslösheten men också att väcka intresse hos unga till att bli morgondagens medarbetare i Regionen. Det handlar om att skapa traineejobb, praktikplatser, feriepraktik och att fler människor med funktionshinder får ett jobb.

Från och med 2016 så har Region Jönköpings län övertagit projektledarskapet. Finansieringen för 2016 har löst genom att regionen och de tre samordningsförbunden i länet går in med en fjärdedel var av kostnaden.

- **Ett regionalt tillväxt- och innovationsråd skapas**
- **Näringslivet erbjuds valideringscheckar för att stärka och utveckla kompetensen**
- **Traineejobb och feriepraktikplatser inrättas för unga och arbetslösa**
- **Region Jönköpings Län inrättar en regional valideringsdelegation**
- **Inför 2017 ser vi det som viktigt att verksamheten, IT-spåret fortsätter.**

För stöd till näringslivet för att stärka kompetensförsörjning avsätter vi 0,3 miljoner kr
För praktikplatser och feriepraktik avsätter vi 2 miljoner kr.

Ekonomi – Finansiering

I den solidariskt finansierade och demokratiskt styrda välfärden är verksamheten målet och ekonomin medlet. Det övergripande finansiella målet för god hushållning är att vi ska över tid ska finansiera investeringarna med egna medel. Utgångspunkten är att regionens verksamheter inte kostar mer än vad som kan finansieras genom skatteintäkter och statsbidrag. Hushållning med gemensamma resurser handlar om att ta ansvar för såväl de ekonomiska som ekologiska och sociala resurserna.

Ekonomisk resursfördelning, ersättningssystem, övergripande ledning och styrning ska prioritera och premiera verksamhetens arbete med ständiga förbättringar, effektiviseringar och utgå från tydliga kvalitetsindikatorer.

Regionens ekonomiska resultat ska vara på en nivå där såväl konjunktursvängningar som framtida åtaganden kan klaras. Det handlar om att klara pensionsåtaganden gentemot personalen, investering och finansiering i all verksamhet som Regionen ansvarar för.

För att uppnå en jämlik hälsa och målet att sluta hälsoklyftorna inom en generation ska fördelningen av resurser styras till de med störst behov. Jämställdhetsarbetet ska vara en integrerad del i budget och flerårsplan, i alla beslut och i all verksamhet. Skillnader i rådande förhållanden mellan kvinnor och män ska redovisas och förslag för ökad jämställdhet ska tas fram.

Leda och styra

Att leda och styra en komplex organisation förutsätter att ledningen och personalen vet vad uppgiften är och åt vilket håll de ska gå. Det förutsätter en gemensam verklighetsbild och förståelse för de mål som beslutas. Vi vill se en utveckling där medarbetarna får betydligt mer att säga till om och ges möjlighet att ta ansvar. Budgetberedningen behöver utvecklas för att bli mer värderingsstyrd och dialogbaserad, där patienternas, utförarnas och professionens perspektiv bättre tas tillvara.

Regionens målstyrning behöver ses över. Den politiska och professionella styrningen ska leda verksamheten mot en långsiktig och hållbar utveckling, ekologiskt, socialt och ekonomiskt.

Dialogen med kommunerna behöver utvecklas för att bättre möta invånarnas behov och stärka ”kommunernas region”

Ekonomi 2017

Region Jönköpings Län har en stark och stabil ekonomisk grund som skapats genom ett historiskt starkt och långsiktigt ansvarstagande.

Kostnadsutvecklingen inom framförallt hälso- och sjukvården och kollektivtrafiken kommer att ställa krav på finansiering och kostnadskontroll för en ekonomi i balans.

Nya satsningar och reformer samt investeringar i verksamheten ska därför ske med långsiktig stabilitet i fokus.

Regionfullmäktige har nyligen beslutat om översiktsplan för Ryhov och nybyggnation av sjukhusbyggnad på området. Under de närmaste åren är investeringsnivån betydligt högre än tidigare. Omfattande investeringar är under genomförande vid alla tre sjukhusen.

Region Jönköpings Län behöver ta fram en samlad plan för investeringarna vid länets tre sjukhus som är tydligt kopplad till hälso- och sjukvårdens framtida utveckling.

En investeringsnivå som den vi ser de närmaste åren är inte långsiktigt hållbar utan kräver en stark kostnadskontroll för att investeringarna inte får en undanträngande effekt på verksamheten i sjukvården. För att under en begränsad tid klara av en högre investeringstakt ser vi att Regionen, under kommande planperiod, behöver ta en del av sina likvida medel i anspråk.

Det är inte realistiskt, rimligt eller möjligt att klara av kommande investeringarna enbart genom resultat och avskrivningar. Det kommer i så fall att innebära kraftiga besparingar och neddragningar i hälso- och sjukvården.

Erfarenheten visar att utfallet av investeringarna sällan når upp till målen i budget och flerårsplan. Med tanke på att det råder högkonjunktur och att mycket byggnation är på gång i samhället i stort ser vi att ett beräknat investeringsbehov på 75% av sammanlagd investeringsnivå för investeringarna 2017.

- Region Jönköpings Län använder en del av de likvida medlen, 200 mkr/år de närmaste tre åren, för att möta en högre investeringsnivå.
- Det beräknade finansieringsbehovet beräknas till 75% av de sammanlagda investeringarna för 2017.
- Skattesatsen föreslås oförändrad till 11 kr och 26 öre för 2017.

Tabell Utgiftsökningar 2017-2019 miljoner kronor

Utökning jämfört med Budget 2016	2017	2018	2019
Folkhälsa och sjukvård			
Nämnden för folkhälsa och sjukvård			
<i>Primärvård</i>			
Fria läkemedel barn	2,3	2,3	2,3
Förstärkning mest sjuka och äldre	13,0	13,0	13,0
Sänkning av avgift till 150 kronor	28,0	28,0	28,0
Demografi, barnhälsovård	7,0	7,0	7,0
Läkemedel	32,4	32,4	32,4
Utökade öppettider primärvården	3,0	3,0	3,0
<i>Specialiserad somatisk vård</i>			
Regionsjukvård	15,0	15,0	15,0
Cancersjukvård - fortsatt utveckling SVF	2,0	2,0	2,0
Fria läkemedel barn	0,3	0,3	0,3
Läkemedel	32,6	32,6	32,6
Medicinsk genetik	10,0	10,0	10,0
Habiliteringscentrum	2,0	2,0	2,0
Projekt, asylmedel från 2016	1,9	0,0	0,0
<i>Specialiserad psykiatrisk vård</i>			
Fria läkemedel barn	0,3	0,3	0,3
Tillnyktringsenhet	3,7	7,4	7,4
Projekt, asylmedel från 2016	0,3	0,0	0,0
<i>Övrig hälso- och sjukvård</i>			
Katastrof- och krisberedskap inkl. TIB	0,0	2,0	2,0
Dagambulans	2,0	2,0	2,0
Förstudie tillsammans med kommunerna om gästhem	1,0	0,0	0,0
Avgift ambulanssjukvård, åtgärd direkt	-1,0	-1,0	-1,0
<i>Tandvård</i>			
Barntandvård, demografi och åtgärder	7,0	7,0	7,0
Summa Nämnden för folkhälsa och sjukvård	162,8	165,3	165,3
Regionstyrelsen			
<i>Gemensamma kostnader</i>			
IT utveckling inkl. Cambio	8,0	8,0	8,0
IT e-hälsa för senare fördelning till respektive nämnd	35,0	35,0	35,0
Patientförsäkring LÖF, höjd premie	3,3	3,3	3,3
Ekologisk mat	2,0	2,0	2,0

Projekt arbetstidsmodeller	6,0	6,0	6,0
Samordning minskad sjukfrånvaro	2,0	2,0	2,0
Förstärkning kompetensförsörjning och kompetensutveckling	12,0	2,0	2,0
Oförutsett	-20,0	-20,0	-20,0
Projekt, asylmedel från 2016	2,1	0,0	0,0
Summa Regionstyrelsen	50,4	38,3	38,3

Regional utveckling

Nämnden för arbetsmarknad, näringsliv, attraktivitet (ANA)			
<i>Utbildning</i>			
Projekt, asylmedel från 2016	4,0	0,0	0,0
Valideringscheckar Näringslivet	0,3	0,3	0,3
Praktikplatser - feriepraktik	2,0	2,0	2,0
<i>Kultur</i>			
Stiftelsen Jönköpings läns museum	-1,0	-1,0	-1,0
Sänkt statsbidrag	1,1	1,1	1,1
Höjda sociala avgifter sångare och musiker	1,0	1,0	1,0
Projekt, asylmedel från 2016	1,8	0,0	0,0
Summa ANA	9,2	3,4	3,4
Nämnden för trafik, infrastruktur och miljö (TIM)			
<i>Trafik</i>			
Kollektivtrafik - utbyggnad	25,0	50,0	50,0
Seniorkort	7,0	7,0	7,0
Skattesubventionsgrad 65 procent	13,0	13,0	13,0
Medfinansiering järnväg	-16,5	-16,5	-16,5
Projekt, asylmedel från 2016	5,0	0,0	0,0
Summa TIM	33,5	53,5	53,5
SUMMA	255,9	260,5	260,5

Tabell Resultatbedömning (miljoner kronor)

	Budget 2016	Budget 2017	Prognos 2018	Prognos 2019
Verksamhetens nettokostnad	-9 625	-10 139	-10 445	-10 897
Skatteintäkter	7 809	8 100	8 428	8 764
Kommunal utjämning o statsbidrag	2 045	2 136	2 153	2 167
Finansnetto	45	13	-31	-89
Resultat	274	110	105	-55
		1,1%	1,0%	-0,5%

Tabell Egenfinansiering av investeringar (miljoner kronor)

	Utfall 2015	Prognos 2016 ¹⁾	Prognos 2017	Prognos 2018	Prognos 2019	
Resultat	392	260	110	105	-55	
<u>Avskrivningsmedel</u>	<u>369</u>	<u>382</u>	<u>400</u>	<u>425</u>	<u>450</u>	
Egna medel	761	642	510	530	395	
<u>Investeringar</u>	<u>-338</u>	<u>-635</u>	<u>-771</u>	<u>-834</u>	<u>-980</u>	
Brist(-)/sparande	423	7	-261	-304	-585	
I anspråkstagande av rörelsekapital	0	0	200	200	200	
Brist(-)/sparande	423	7	-61	-104	-385	-120

Bokförda värden och marknadsvärde QT 2015-12-31 avrundat till miljarder kronor

Tillgångar		Eget kapital och skulder	Soliditet
Anläggningstillgångar	3,5	Eget kapital	0,4 4%
Omsättningstillgångar		Avsättning pensioner	8,5
- pensionsmedel	4,6	Skulder	2,1
- egen förvaltning	1,5	- (långa)	
- kassa/bank	0,6	- korta	
- fordringar m.m.	0,8		
	11,0		11,0

Fastställa RF:s direktiv till styrelser och nämnder i enlighet med våra förslag